

УДК 336.018

Сніщенко Р.Г.
кандидат економічних наук,
доцент кафедри обліку і фінансів
Кременчуцького національного університету
імені Михайла Остроградського

ІНСТИТУЦІЙНІ АСПЕКТИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ УЧАСНИКІВ ФІНАНСОВОГО РИНКУ

Стаття присвячена визначенню інституційних аспектів організації та регулювання фінансової безпеки учасників фінансового ринку України в сучасних умовах глобалізації та інтеграції економіки. Досліджено вплив фінансових інституцій на діяльність учасників фінансового ринку. Доведена необхідність створення єдиного макрорегулятора вітчизняного фінансового ринку.

Ключові слова: фінансові інституції, фінансовий ринок, фінансова безпека, регулятор фінансового ринку.

Снищенко Р.Г. ИНСТИТУЦИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИИ И РЕГУЛИРОВАНИЯ ФИНАНСОВОЙ БЕЗОПАСНОСТИ УЧАСТНИКОВ ФИНАНСОВОГО РЫНКА

Статья посвящена определению институциональных аспектов организации и регулирования финансовой безопасности участников финансового рынка Украины в современных условиях глобализации и интеграции экономики. Исследовано влияние финансовых институтов на деятельность участников финансового рынка. Доказана необходимость создания единого макрорегулятора отечественного финансового рынка.

Ключевые слова: финансовые институты, финансовый рынок, финансовая безопасность, регулятор финансового рынка.

Snishchenko R.G. INSTITUTIONAL ASPECTS OF THE ORGANIZATION AND REGULATION OF FINANCIAL SECURITY OF THE PARTICIPANTS OF THE FINANCIAL MARKET

The article is devoted to the definition of institutional aspects of the organization and regulation of financial security of participants of the financial market of Ukraine in the current conditions of globalization and integration of the economy. The influence of financial institutions on the activity of participants in the financial market is investigated. The necessity of creating a single macro-regulator of the domestic financial market is proved.

Keywords: financial institutions, financial market, financial security, financial market regulator.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження функціонування фінансових інституцій в умовах нестабільності економіки України потребує принципово нових підходів до організації та регулювання фінансового ринку, які дадуть змогу удосконалити механізми ведення господарської діяльності і зміцнити фінансову безпеку як окремих гравців, так і фінансової системи загалом. Вхідження України в європейський економічний простір на умовах асоціації відбувається на фоні політичної та економічної перебудови. Це відкриває додаткові можливості для розширення сфери діяльності національних фінансових інституцій, але потребує детального моніторингу їх фінансової безпеки, розроблення нових, ефективних методів захисту фінансового ринку від зовнішніх та внутрішніх збурень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами організації відносин між учасниками фінансового ринку на макро- та мікрорівні опікується багато українських учених. Наприклад, В.М. Опарін, С.З. Мошенський І.О. Школьник, З.І. Ватаманюк, С.М. Панчишин, М.М. Буднік, Л.С. Мартюшева, Н.В. Сабліна у своїх роботах розглядають теоретичні і практичні аспекти розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів, організацію системи економічних відносин між фінансовими інституціями. В.М. Опарін, С.М. Еш, В.М. Барановський І.О. Бланк, З.С. Варналій, Д.Д. Буркальцева, О.С. Саєнко, Т.Г. Васильців висвітлюють проблематику фінансової безпеки на макро- та мікрорівні. Аналіз наявних наукових робіт доводить, що дослідження питань фінансової безпеки учасників фінансового ринку проводяться зазвичай без урахування позицій і завдань ринкових гравців. На наш погляд, це не дає змоги швидко й адекватно реагувати на швидкозмінну ринкову кон'юнктуру і погіршує позиції фінансової безпеки.

Незважаючи на значний досвід організації відносин між учасниками фінансового ринку, накопичений попередніми дослідженнями, вважаємо, що роботи в цьому напрямі потребують продовження. Зокрема, це стосується проблем впливу глобалізаційних процесів на фінансову безпеку учасників фінансового ринку.

Постановка завдання. Метою статті є визначення інституційних аспектів організації та регулювання фінансової безпеки учасників фінансового ринку України в сучасних умовах глобалізації та інтеграції економіки.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення фінансової безпеки учасників фінансового ринку України в умовах впливу дестабілізуючих факторів.

Предметом дослідження є напрями підвищення фінансової безпеки учасників фінансового ринку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність учасників фінансового ринку відбувається в умовах постійних зовнішніх і внутрішніх впливів державних та міжнародних фінансових інституцій. Роль фінансових інституцій зумовлена регулюючою, стимулюючою та розподільчою функціями фінансової системи. Створення фінансових інституцій, таких як об'єднання, ліги, асоціації, федерації та ін., дає змогу учасникам фінансового ринку вирішувати завдання, які окремий учасник не може вирішити самостійно, або їх вирішення потребує значних невикористаних затрат. На нашу думку, діяльність фінансових інституцій впливає на фінансову безпеку як окремого учасника ринку, так і на безпеку фінансового ринку загалом. Державні та міжнародні фінансові інституції можна класифікувати за видами діяльності (рис. 1).

Основним завданням діяльності міжнародних фінансових інституцій на фінансовому ринку України із забезпечення фінансової безпеки його учасників є використання міжнародних фінансових і

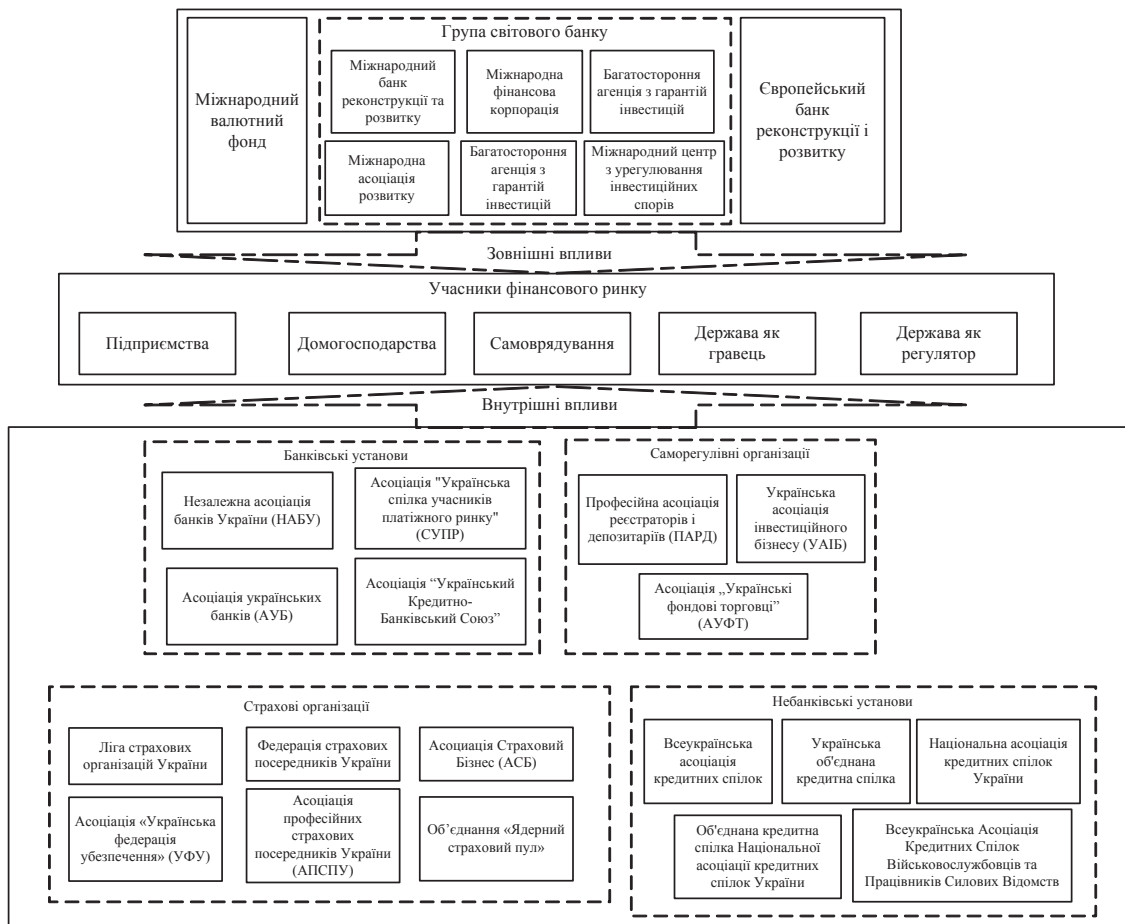

Рис. 1. Вплив фінансових інституцій на діяльність учасників фінансового ринку

Джерело: власна розробка

технічних ресурсів із метою досягнення макроекономічної стабілізації та створення необхідних передумов для проведення економічних реформ.

Серед міжнародних фінансових інституцій найбільший вплив на фінансовий ринок України мають Міжнародний валютний фонд (МВФ), Група світового банку (СБРР), Європейський банк реконструкції і розвитку (ЄБРР).

Україна стала членом МВФ відповідно до Закону України «Про вступ України до Міжнародного валютного фонду, Міжнародного банку реконструкції та розвитку, Міжнародної фінансової корпорації, Міжнародної асоціації розвитку та Багатостороннього агентства з гарантій інвестицій» від 3 червня 1992 р. Україна з 1994 р. активно співпрацює з МВФ, використовуючи його фінансові і технічні ресурси, з метою досягнення макроекономічної стабілізації та створення необхідних передумов для проведення економічних реформ. Таке співробітництво здійснювалося переважно в межах реалізації 8 спільних програм – STF (системна трансформаційна позика), «Stand-By» (стабілізаційна позика), Механізм розширеного фінансування (позика на підтримку розвитку), попереджувальний «Stand-By» [1].

Серед міжнародних кредитно-фінансових організацій Світовий банк є другим, після МВФ, кредитором України. Ресурси цієї організації використовуються для підтримки державного бюджету, здійснення інституційних та структурних реформ, підготовки та реалізації довгострокових інвестиційних проєктів, які відповідають пріоритетним напрямкам економічного розвитку України. [1].

За роки співробітництва Світовий банк затвердив для України 50 позик загальним обсягом 10,1 млрд. дол. США, з яких отримано 7,4 млрд. дол. США. Значна частка цих коштів була позиками на структурні перетворення та реформування фінансового сектору і подальший розвиток банківської системи.

ЄБРР – міжнародна фінансова організація, діяльність якої спрямована на фінансування економічних реформ у країнах Східної Європи з метою їх переходу до ринкової економіки. Україна є членом ЄБРР із серпня 1992 р. ЄБРР працює лише на комерційних засадах. Банк надає тільки цільові кредити під конкретні проєкти приватним і державним структурам на потреби розвитку економіки (60% позичкових засобів спрямовуються у приватний і 40% – у державний сектор). [1].

ЄБРР є Адміністратором двох міжнародних фондів – Рахунку ядерної безпеки і Чорнобильського фонду «Укриття», з яких фінансуються проєкти міжнародної технічної допомоги з підготовки Чорнобильської АЕС до зняття з експлуатації і перетворення об'єкта «Укриття» в екологічно безпечну систему [1].

Крім активної діяльності з надання порівняно дешевих позик, ці міжнародні фінансові інституції проводять кваліфікований аналіз і здійснюють постійний моніторинг українського фінансового ринку. Однак, за твердженням окремих експертів [2], їх рекомендації учасникам фінансового ринку не завжди відповідають національним інтересам і не всі фінансові проєкти є ефективними.

На думку науковців [3–6 та ін.], у співпраці України зі Світовим банком необхідно змінити стратегію роботи, а саме переорієнтувати залучення коштів із підтримки проектів поточного рівня споживання (система проектів) на проекти структурної та інноваційної перебудови виробничих потужностей національної економіки. Необхідно зосередити увагу на необхідності залучення коштів для фінансування проектів у високотехнологічних галузях української економіки, а саме інвестицій у створення в Україні сучасної галузі з високою доданою вартістю.

Співпраця повинна розглядатися як інструмент забезпечення потреби в ресурсах економічного зростання. Форми і механізми співпраці повинні бути спрямовані на досягнення конкретних результатів у подальшому соціально-економічному розвитку нашої країни [5; 6].

Надзвичайно динамічні процеси, які відбуваються у сучасній фінансово-економічній системі, що посилюються об'єктивними тенденціями глобалізації та інтернаціоналізації світової економіки, останнім часом гостро ставлять питання щодо необхідності створення єдиного макрорегулятора вітчизняного фінансового ринку. Загалом це відповідає світовим та європейським тенденціям щодо концентрації контролюючих та регулюючих функцій в єдиній інституції. Але водночас учені [1; 6–10 та ін.] вказують на необхідність такого ефективного органу, котрий би «не тільки контролював ті чи інші сегменти фінансового ринку, але й був би каталізатором розвитку тих його складників, котрі потребують втручання ззовні першочергово». Зазначається, що необхідно оптимізувати всю систему управління випуском фінансових інструментів. Надзвичайно важливим вважається передача регуляторних повноважень саморегулюючим організаціям та системним інститутам ринку, зокрема біржам, депозитаріям, кредитним спілкам, інвестиційним, пенсійним фондам.

Учені [3; 7; 9; 11; 14 та ін.] виділяють такі чинники, що зумовлюють необхідність введення єдиного регулятора фінансового ринку, як:

- універсальність фінансових інститутів на відкритих та лібералізованих ринках;
- створення фінансових конгломератів, у яких холдингова компанія чи іншим чином консолідований власник володіє декількома фінансовими інститутами, що надають фінансові продукти, які належать до різних секторів фінансового ринку;
- перехресні пропозиції фінансових продуктів: банками – страхових, фондів, пенсійних, колективних інвестицій тощо, страховими та брокерсько-дилерськими компаніями – банківських;
- сек'юритизація фінансових продуктів;
- взаємне проникнення різних напрямів фінансового бізнесу в результаті виникнення нових фінансових інструментів, в умовах якого комбіноване надання фінансових стає домінуючою тенденцією;
- підвищення ролі небанківських фінансових інститутів та рівня їх кооперації з банківським сектором, у результаті чого процедури ліцензування, нагляду та регулювання різних фінансових компаній набувають цілком загальних рис;
- зміна якісних та кількісних характеристик ризиків, які виникають на фінансових ринках, що зумовлені надзвичайно стрімкою динамікою розвитку фінансової сфери;
- консолідація бізнес-структур через процедури злиття та поглинання і створення на цій основі мегабанківських та мегафінансових структур, котрі, найвірогідніше, з огляду на стрімку динаміку переорієн-

тації потоків грошей та капіталу, будуть афілійовані із транснаціональним капіталом.

Загалом же державна політика у сфері підвищення ефективності функціонування фінансового ринку України повинна містити єдиний збалансований комплекс заходів, спрямованих на забезпечення стабільності та стійкості фінансової системи, ефективний контроль руху фінансових потоків, раціональне використання фінансових ресурсів.

Також, з огляду на об'єктивні тенденції сучасного фінансового ринку, необхідне формування адекватної середньо- та довгострокової фінансової політики на макрорівні.

У процесі розвитку фінансового ринку його інституційна структура постійно змінюється, а форми фінансових інститутів відображають можливості надання фінансових послуг у конкретних історичних та економічних умовах.

Особливістю України є існування внутрішніх суперечностей побудови інституційної структури фінансового ринку, адже використовується структурна модель регулювання на банківсько-орієнтованому фінансовому ринку, що не дає змоги інститутам-регуляторам ефективно впливати на процеси розвитку фінансового ринку та приводить до неконтрольованого поширення кризових явищ.

В.І. Кравець у [11] стверджує, що розвиток світового фінансового ринку сягнув такого рівня проникнення в національну економіку, за якого не лише міжнародні фінансові інститути здатні вплинути на розвиток національних фінансових ринків, але й локальні економічні проблеми можуть стати причиною порушення балансу міжнародної фінансової системи, і при цьому не існує регуляторів, здатних запобігти негативним тенденціям.

Водночас українські вчені [12–15 та ін.] зазначають, що національні інститути-регулятори не завжди готові до захисту локальних фінансових ринків від негативних тенденцій розвитку світового фінансового ринку. Так, в Україні відсутність адекватних регуляційних заходів сприяла ринковій вразливості банківської системи, а тому з появою суб'єктивних ознак неплатоспроможності окремих банків системна банківська криза швидко розгорнулася і перекинулася на небанківські сегменти фінансового ринку та реальний сектор економіки.

Висновки з проведеного дослідження. За результатами проведеного дослідження можна дійти висновку, що діяльність учасників фінансового ринку відбувається в умовах постійних зовнішніх і внутрішніх впливів державних та міжнародних фінансових інституцій. Роль фінансових інституцій зумовлена регулюючою, стимулюючою та розподільчою функціями фінансової системи. На нашу думку, діяльність фінансових інституцій впливає на фінансову безпеку як окремого учасника ринку, так і фінансового ринку загалом.

Державна політика у сфері підвищення ефективності функціонування фінансового ринку України повинна містити єдиний збалансований комплекс заходів, спрямованих на забезпечення стабільності та стійкості фінансової системи, ефективний контроль руху фінансових потоків, раціональне використання фінансових ресурсів. Це зумовлює потребу створення єдиного макрорегулятора вітчизняного фінансового ринку. Визначено, що особливістю України є існування внутрішніх суперечностей побудови інституційної структури фінансового ринку, що не дає змоги інститутам-регуляторам ефективно впливати на процеси розвитку фінансового ринку та приводить до неконтрольованого поширення кризових явищ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інституціями [Електронний ресурс] / Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/ifo-projects>
2. Світовий банк. Критика [Електронний ресурс] / Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Світовий_банк#D0.9A.D1.80.D0.B8.D1.82.D0.B8.D0.BA.D0.B0
3. Алексєнко Л.М. Ринок фінансового капіталу: становлення, проблеми, перспективи розвитку: Монографія. – К.: Вид. буд-к «Максимум»; Тернопіль: Економічна думка, 2004. – 424 с.
4. Аналітична записка «Монетарні важелі стимулювання структурної перебудови економіки України». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/653/>. – Назва з екрана.
5. Інформаційна довідка щодо співпраці України зі світовим банком [Електронний ресурс] / Офіційна інформація Міністерства фінансів України. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/uk/publish/article/main?art_id=352499&cat_id=48396 – Назва з екрана.
6. Резолюція III-го Всеукраїнського з'їзду споживачів фінансових послуг від 05. 09. 2012 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://docs.google.com/document/d/1LFPV01F_pPifiUI3mMvsDO8wLxkRGAPI7xh9yL3kl5Y/edit?pli=1
7. Базилевич В. Розвиток фінансового ринку в сучасних умовах / В. Базилевич // Фінанси України. – 2009. – № 12. – С. 5–12.
8. Ватаманюк З.І. Вступ до економічної теорії: Курс лекцій / З.І. Ватаманюк, С.М. Панчишин. – Новий Світ – 2005. – 408 с.
9. Еш С.М. Фінансовий ринок: Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 528 с.
10. Осипов Ю.М. Мировой кризис в поле зрення философии хозяйства / Ю.М. Осипов // Философия хозяйства. – 2008. – № 6. – С. 1–19.
11. Кравець В.І. Інституційна структура фінансового ринку України Автореферат дис. канд. наук: 08.00.08 / В.І. Кравець. – Дніпропетровськ, 2011. – 23 с.
12. Опарін В.М. Фінанси (Загальна теорія): Навч. посібник. – 2-ге вид., доп. і перероб. – К.: КНЕУ, 2002. – 240 с.
13. Рязанова Н.С. Макроекономіка та економічна політика: Підручник. – К: Таксон, 1996. – 240 с.
14. Фінанси: курс для фінансистів: Навчальний посібник / за ред. В.І. Оспіщева. – К.: Знання, 2008. – 567 с.
15. Зві Боді, Роберт Мертон. Фінанси, 2007 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.volgafinans.com.

УДК 336.027

Сорговицька Я.Г.*аспірант кафедри економіки та планування бізнесу
Одеського національного економічного університету***НАПОВНЕННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ
НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

У статті викладено концептуальні засади функціонування місцевих бюджетів, розглянуто їхню роль. У статті аналізується дохідна частина місцевих бюджетів об'єднаних територіальних громад та рівень фінансової автономії місцевого самоврядування на прикладі ОТГ Одеської області. Обґрунтовано важливість реформування місцевих бюджетів як основного складника соціально-економічного розвитку територій. Підведені підсумки аналізу перших кроків України до створення фінансово самодостатніх ОТГ.

Ключові слова: місцеве самоврядування, територіальна громада, фінансова самостійність, місцеві бюджети, субвенція, базова дотація, реверсна дотація.

Sorgovitska Y.G. НАПОЛНЕНИЕ МЕСТНЫХ БЮДЖЕТОВ В УСЛОВИЯХ ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИИ НА ПРИМЕРЕ ОДЕССКОЙ ОБЛАСТИ

В статье изложены концептуальные основы функционирования местных бюджетов, их роль. Анализируется доходная часть местных бюджетов объединенных территориальных общин и уровень финансовой автономии местного самоуправления на примере ОТГ Одесской области. Обоснована важность реформирования местных бюджетов как основной составляющей социально-экономического развития территорий. Подведены итоги анализа первых шагов Украины к созданию финансово самодостаточных ОТГ.

Ключевые слова: местное самоуправление, территориальная община, финансовая самостоятельность, местные бюджеты, субвенция, базовая дотация, реверсная дотация.

Sorgovitska Y.G. FOR EXAMPLE FILLING LOCAL BUDGETS UNDER DECENTRALIZATION REGION ODESA

The article lays conceptual principles of the role local budgets. The article analyzes income part budgets of the joint territorial communities and analyzes the level of financial autonomy local self-government, example Odessa region. The importance reforming local budgets as the main component of the socio-economic development of telecommunications is substantiated. The results analysis first steps of Ukraine to the creation of financially self-sufficient territorial communities are presented.

Keywords: local self-government, territorial community, financial independence, local budgets, subvention, basic subsidy, reverse subsidy.

Постановка проблеми. Бюджети місцевого самоврядування є фінансовою основою та основним чинником розвитку територіальних громад. Наявність достатньої фінансової бази на місцевому рівні є запорукою економічної самостійності органів місцевого самоврядування, що є одним із головних факторів активізації господарської діяльності, розвитку інфраструктури, нарощення економічного потенціалу території, пошуку, виявлення та використання

фінансових ресурсів. Фінансова самодостатність місцевого самоврядування є запорукою задоволення населення суспільними послугами в повному обсязі та задоволення інтересів територіальних громад, сприяння соціально-економічному розвитку.

Все більшої актуальності набуває дослідження джерел формування доходів місцевих бюджетів, нарощування дохідної частини та виявлення резервів росту доходів.